

Školska knjižnica u odgojno-obrazovnom procesu: mutikulturalizam u školskim knjižnicama

Bošnjaković, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Department of Cultural studies / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Odjel za kulturologiju**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:156:162883>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the diploma theses of the Department of Cultural Studies, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2015.

Iva Bošnjaković

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU

DIPLOMSKI RAD
ŠKOLSKA KNJIŽNICA U ODGOJNO – OBRAZOVNOM
PROCESU: MULTIKULTURALIZAM U ŠKOLSKIM
KNJIŽNICAMA

Osijek, 2015.

Iva Bošnjaković

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
ODJEL ZA KULTUROLOGIJU

ZNANSTVENO PODRUČJE: Interdisciplinarno područje društvenih i humanističkih znanosti

ZNANSTVENO POLJE: Informacijske i komunikacijske znanosti

ZNANSTVENA GRANA: Knjižničarstvo

TEMA: Školska knjižnica u odgojno – obrazovnom procesu:
multikulturalizam u školskim knjižnicama

PRISTUPNIK: Iva Bošnjaković

ŠKOLSKA KNJIŽNICA U ODGOJNO – OBRAZOVNOM
PROCESU: MULTIKULTURALIZAM U ŠKOLSKIM
KNJIŽNICAMA

Osijek, _____

Mentor:

Predsjednik Odbora za
završne i diplomske radove:

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

ODJEL ZA KULTUROLOGIJU

ODJEL ZA KULTUROLOGIJU		
DIPLOMSKI RAD		
Prilog: anketa		Izrađeno:
Mj: lipanj	Broj priloga: 1 (jedan)	Primljeno: Mentor: Izv.prof.dr.sc. Jasmina Lovrinčević
Pristupnik: Iva Bošnjaković		

Sadržaj:

Uvod	6
1. Školska knjižnica.....	8
1.1 Djelatnost školske knjižnice	9
1.2 Izgradnja fonda i upravljanje zbirkama u školskoj knjižnici	11
1.3 Specifičnosti nabave u školskoj knjižnici	11
1.4 Uloga školske knjižnice u nastavi.....	13
1.4.1 Školska knjižnica - partner u nastavi.....	14
1.4.2 Očekivanja od školske knjižnice	15
1.5 Školski knjižničar	15
1.5.1 Kompetencije školskog knjižničara.....	16
2. Multikulturalnost.....	18
2.1 Nacionalne manjine	19
2.2 Mađari.....	20
2.3 Slovaci	21
2.4 Školovanje pripadnika nacionalnih manjina.....	22
2.4.1 Obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina.....	22
3. Multikulturalnost u školskim knjižnicama.....	23
3.1 Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice	24
3.2 IFLA- in Manifest za multikulturalnu zajednicu	25
3.3 Građa za manjinske skupine u školskoj knjižnici	26
3.4 Stvaranje i važnost zbirke za multikulturalnu knjižnicu.....	27
3.5 Škole u kojima je provedena anketa	29
3.5.1 Rezultati ankete	31
Zaključak	37
Literatura	39
Prilozi	42
Multikulturalizam u školskim knjižnicama	43

Uvod

Tema diplomskog rada je *Školska knjižnica u odgojno - obrazovnom procesu: multikulturalizam u školskim knjižnicama.*

Živimo u svijetu u kojemu je kultura sastavni dio svake osobe. Školska knjižnica je organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe koja nabavlja, obrađuje, čuva i daje na upotrebu građu radi zadovoljavanja obrazovnih, kulturnih, informacijskih i stručnih potreba korisnika.

Školski knjižničar je osoba koja analizira informacijske potrebe školske zajednice i potrebe vezane za građu. Njegove zadaće su da podučava korisnike kako koristiti knjižnicu, podučava ih informacijskim znanjima i vještinama, pomaže im pri korištenju knjižničnom građom i informacijskom tehnologijom, odgovara na referentne i informacijske upite služeći se odgovarajućim izvorima, uspostavlja partnerske odnose s vanjskim organizacijama, te planira i provodi proračun. Nastavni sadržaj kao zadaću ima odgoj i obrazovanje. Odgoj se odnosi na razvoj osobnosti, a obrazovanje na stjecanje znanja, vještina te razvoj sposobnosti.

Među ostalima, zadaće školske knjižnice su poticanje odgoja za demokraciju, razvijanje svijesti o vrijednostima nacionalne kulture tj. jezika, umjetnosti i znanosti, te vrijednosti multikulturalnosti.

90.-ih godina prošloga stoljeća došlo je do osamostaljenja Republike Hrvatske. Hrvatska je postala „nacionalna država hrvatskog naroda i država pripadnika nacionalnih manjina¹“.

„Multikulturalizam i interkulturalizam međusobno se nadograđuju i nadopunjuju, jer multikulturalno društvo mora težiti uspostavljanju odnosa i dijaloga među kulturama, a interkulturalizam kao postignuti odnos povratno izgrađuje multikulturalno društvo. Ako multikulturalizam implicira i odnose, interkulturalizam im daje kvalitetu jer implicira ravnopravan dijalog.“²

¹ Ustav Republike Hrvatske: pročišćeni tekst, 06.07.2010. // Narodne novine 85/2010. http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html (11. svibnja 2015.)

² Stričević, Ivanka. 2009. Knjižnice za djecu u suvremenoj Evropi: interkulturalni pristup u multikulturalnom okruženju. // Knjižnica 53, 1-2(), str. 200. <http://revija-knjiznica.zbds-zveza.si/Izvodi/K0912/Stricevic.pdf> (10. svibnja 2015.)

U prvom poglavlju stavlja se važnost na školsku knjižnicu i na njezinu ulogu u nastavi. Prvo potpoglavlje odnosi se na školskog knjižničara - koje su njegove zadaće, koje mora imati kompetencije. Knjižničar nije sam po sebi svrha nego je upućen na druge sudionike u nastavnom procesu i obratno. Naglasak je na suradnji bez koje napretka u obrazovanju ne bi bilo. U drugom potpoglavlju govori se o etapama pripreme nastave, te obrazloženje zašto su i školska knjižnica i školski knjižničar podrška nastavnom procesu.

Drugo poglavlje odnosi se na multikulturalizam. Definicija multikulturalizma i tipologija multikulturalizma stvari su koje se moraju razumjeti kako bismo shvatili što zapravo predstavlja taj pojam.

Sljedeće poglavlje odnosi se na nacionalne manjine općenito no i na dvije nacionalne manjine kojima se bavi rad. Riječ je o Mađarima i Slovacima, njihovim Maticama, Središnjim knjižnicama kao i školama u kojima se školuju te nacionalne manjine. U ovom poglavlju nalazi se i osvrt na modele po kojima se obrazuju nacionalne manjine, te se bavi pitanjima knjižnica u školama koje školuju učenike nacionalnih manjina.

Zadnje poglavlje odnosi se na multikulturalizam u školskim knjižnicama. Koliko su kultura i škole odnosno knjižnice povezane? Svaka kultura počinje obrazovanjem o njoj samoj. Svatko je dužan naučiti što više o svojoj kulturi kako bi bio koristan član svoje zajednice. Poslanje multikulturalnih knjižnica jest promicanje svijesti o pozitivnoj vrijednosti kulturne raznolikosti no i razvijanje te poticanje multikulturalne pismenosti i interkulturalnog dijaloga. Također u ovom poglavlju iznose se i rezultati ankete koja je provedena u školskim knjižnicama u Osijeku, Belom Manastiru, Bilju, Jelisavcu, Zdencima i Novoj Bukovici.

Na samom kraju nalazi se zaključak te popis literature i prilog anketa koja se koristila za izradu diplomskog rada.

1. Školska knjižnica

Suvremena školska knjižnica je intelektualno, informacijsko i kulturno središte, te njeguje i vrednuje odgojno-obrazovnu zadaću koja utječe na cjelokupni tjelesni, kognitivni, psihosocijalni, emocionalni i duhovni razvoj učenika.³

Školska knjižnica je mjesto koje omogućuje predviđanje, osmišljavanje, poticanje i usmjeravanje razvoja pedagoških procesa u skladu s potrebama i razvojnim potencijalima učenika. Učenicima se tako omogućuje izbor i izmjena mjesta izvođenja različitih aktivnosti.

Školska knjižnica je sastavni dio obrazovnog procesa. Srž njezina djelovanja⁴ čine ciljevi koji su važni za razvijanje pismenosti, poučavanja, učenja i kulture. To su ujedno i temeljne službe školske knjižnice:

- podržavanje obrazovnih ciljeva onako kako su zacrtani u nastavnom planu i programu škole i njenim zadaćama,
- razvijanje navike korištenja knjižnice kroz cijeli život, potičući u djece naviku i užitak u čitanju i učenju,
- pružanje mogućnosti za stvaralačko iskustvo u upotrebi i kreiranju informacija za poticanje učenja, razumijevanja, mašte i užitka,
- poticanje svih učenika na usvajanje vještina procjene i upotrebe informacija, bez obzira na sve oblike komuniciranja unutar društva,
- osiguravanje pristupa lokalnim, regionalnim, nacionalnim i globalnim izvorima i mogućnostima, koji učenicima omogućavaju doticaj s različitim idejama, iskustvima i stavovima,
- organiziranje aktivnosti koje potiču kulturnu i društvenu svijest i osjetljivost, - suradnja s učenicima, učiteljima, administracijom i roditeljima u postizanju zadaća škole,
- isticanje načela da su sloboda mišljenja i slobodan pristup informacijama preduvjeti za uspješno i odgovorno sudjelovanje u građanskom demokratskom društvu,
- promicanje čitanja, izvora i službi školske knjižnice u školi i izvan nje.

³ <http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/1078>., (28.5.2014.)

⁴ UNESCO-ov Maniferst za školske knjižnice. <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/unesco.pdf> (9.6.2014.)

Školska knjižnica ispunjava te ciljeve tako što razvija politiku i službe, odabire i prikuplja izvore, osigurava fizički i intelektualni pristup odgovarajućim izvorima informacija, osigurava podučavanje i zapošljava stručno osoblje.

Zadaća školske knjižnice je osposobiti sve učenike škole za kritičko mišljenje i vrednovanje informacija, omogućiti svima da postanu aktivni korisnici informacija i dio šire knjižničarske i informacijske mreže, te nuditi raznolike izvore znanja i kvalitetne usluge svim korisnicima⁵.

Ona je informacijsko, medijsko, kulturno i komunikacijsko središte škole. Ujedno je i mjesto razvoja osobnog i kulturnog identiteta učenika. Oduvijek su školske knjižnice namijenjene svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa jer osiguravaju stručnu potporu za potrebe redovite nastave, ali i izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti. U školskim knjižnicama se kroz razne programe potiče učenike na samostalno istraživanje, uporabu svih izvora znanja na različitim medijima te ima temeljnu ulogu u učenju učenja i osposobljavanja učenika za cjeloživotno učenje.

1.1 Djelatnost školske knjižnice

Djelatnost školske knjižnice sastavni je dio odgojno-obrazovnog rada, a ona obuhvaća:

- odgojno-obrazovnu djelatnost,
- stručno-knjižničnu djelatnost,
- informacijsko-referalnu djelatnost,
- kulturnu i javnu djelatnost⁶.

Odgojno-obrazovna djelatnost podrazumijeva neposredni rad s učenicima. Rad s učenicima obuhvaća organizirano i sustavno upoznavanje učenika s knjigom, ispitivanje zanimanja učenika za knjigu, pomoć pri izboru knjige i upućivanje u čitanje književnih djela, znanstvene literature, dnevnih listova i časopisa, upoznavanje učenika s knjižničnim poslovanjem, upućivanje u način i metode rada na istraživačkim zadacima (uporaba leksikona, enciklopedija, rječnika i dr.), rad na odgoju i obrazovanju u slobodno vrijeme

⁵ Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. 2004. Školska knjižnica – korak dalje. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti: Altagama., str.91.

⁶ Isto., str.81

mladeži, organizacija nastavnih sati u knjižnici (timski rad), pomaganje učenicima u pripremi i obradi zadane teme ili referata. Školski knjižničar mora blisko surađivati i s nastavnicima svih predmeta i odgojnih područja kako bi osigurao što bolje nabavljanje literature i ostale građe za učenike i nastavnike. Suradnja s ravnateljem i stručnim suradnicima odvija se u svezi s nabavom stručne metodičko-pedagoške literature, a također je važna i posebna suradnja s područnim knjižnicama kako bi se organizirala razmjena knjiga. Suradnja s učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima, odgajateljima, ravnateljem i roditeljima obuhvaća timski rad na pripremi i provedbi nastavnih sati i radionica, timski rad na pripremi i provedbi školskih projekata - mentorski rad s pripravnicima, sudjelovanje u radu Tima za kvalitetu i izradi razvojnog plana škole kad je u taj plan uključena djelatnost školske knjižnice, suradnju sa stručnim vijećima unutar škole, suradnju s roditeljima u svrhu unaprjeđenja rada školske knjižnice

Stručno-knjižnična i informacijsko-referalna djelatnost podrazumijeva organizaciju i vođenje knjižnice, rad u knjižnici, nabavu građe, inventarizaciju, signiranje, klasifikaciju i katalogizaciju, otpis i reviziju, zatim izradu abecednog i stručnog kataloga te praćenje i evidenciju knjižnog fonda kao i sustavno izvješćivanje učenika i nastavnika o novim knjigama i sadržajima stručnih časopisa. Također školski knjižničar mora izraditi popis literature i bibliografskih podataka za pojedine nastavne predmete, izraditi godišnji program rada te izraditi prijedlog financijskog plana knjižnice.

Kako bi školski knjižničar uvijek bio u korak s novim informacijama bitno je njegovo stručno usavršavanje. Stručno usavršavanje uključuje praćenje stručne knjižnične i druge literature, stručnih recenzija i prikaza knjiga, praćenje dječje i literature za mladež, sudjelovanje na stručnim sastancima škole, sudjelovanje na stručnim sastancima školskih knjižničara, sudjelovanje na seminarima i savjetovanjima za školske knjižničare, suradnja s matičnom službom Nacionalne i sveučilišne knjižnice i županijskim matičnim službama, suradnja s ostalim knjižnicama i suradnja s knjižarima i nakladnicima.

Multikulturalne škole su vrlo specifične sredine gdje tolerancija, multikulturalnost i interkulturalni odnosi moraju biti na zavidnoj razini kako bi se djelatnost, ciljevi i zadaće odgoja i obrazovanja u potpunosti ostvarili. Njih pohađaju učenici i u njima rade učitelji, stručni suradnici i ostalo osoblje različitih nacionalnih pripadnosti. Zahtjevi kvalitetne nastave na manjinskom jeziku su mnogo viši od onih gdje se nastava odvija isključivo na hrvatskom jeziku.

1.2 Izgradnja fonda i upravljanje zbirkama u školskoj knjižnici

Izgradnja zbirke temeljna je uloga knjižnice jer se djelatnost svake knjižnice temelji na njezinom fondu. Knjižnični fond može sadržavati knjige časopise, novine, filmove, dvd-ove, i sve drugo što može zatrebati u radu. Fond ovisi o tipu knjižnice, o zahtjevima i potrebama korisnika. Tako fond može biti općenit ili usko usmjeren na znanstveno, umjetničko ili stručno područje. Knjižnica je mjesto na kojemu stalno treba obnavljati fond, otpisivati zastarjelu i neupotrebljivu građu – otpis je najvažniji za referentni dio fonda, odnosno onaj koji sadrži znanstvene činjenice koje je kontinuirano mijenjaju i nadopunjuju.

Financiranje nabave građe ovisi o tipu knjižnice⁷. Važno je izraditi smjernice za nabavu građe, odnosno osmisliti nabavnu politiku kojom će se predvidjeti što je uistinu potrebno nabaviti, ponovno polazeći od potreba korisnika. Izgradnja fonda u školskoj knjižnici je specifična jer prije svega moraju se zadovoljiti obrazovne potrebe učenika i djelatnika škole, posebice nastavnog osoblja. Odnosno, knjižnica treba biti u službi nastavnoga plana i programa, a potom služiti za razonodu gdje ima i odgojnu ulogu.

1.3 Specifičnosti nabave u školskoj knjižnici

Nabava je način popunjavanja knjižničnih fondova. To je proces osiguravanja izvora koji će odgovarati nastavnim i istraživačkim potrebama korisnika.

Školska knjižnica je knjižnica u sastavu osnovne ili srednje škole. Samim time, njezino djelovanje je podređeno odgojno-obrazovnim potrebama škole. Knjižničar je obično jedan pa nailazi na negodovanje kolektiva za potrebe knjižnice. Time se vidi kako knjižničar mora biti vrlo racionalan. Nabava zahtjeva velike izdatke koji možda nisu ni predviđeni u tolikoj količini. Knjižničar je dužan istaknuti ulogu knjižnice. Knjižnica mora imati ravnomjeran razvoj kako bi bila u stanju ispunjavati svoju zadaću potpore nastavnom procesu. Školska je knjižnica potpora nastavnom procesu i uz njenu se pomoć stječu znanja koja će učenici primjenjivati dalje u školovanju, a također ima i ulogu u ljubavi prema čitanju, razvoju čitalačkih sposobnosti te kritičkoga mišljenja.

⁷ Lazić, Bojan. 2011. Upravljanje zbirkama za nacionalne manjine u školskim knjižnicama : mogući pristupi : diplomski rad. Zadar : Sveučilište u Zadru : Odjel za knjižničarstvo.

Izbor građe za učenike mora biti pomno proveden. Pri izboru važno je povesti računa o kvaliteti sadržaja, točnosti informacija, kvalitetnoj likovnoj opremi i ilustracijama, kvalitetnom tisku, uvezu i papiru.

Prva zadaća knjižnice kada izgrađuje fond je definiranje potreba korisnika. Školski knjižničar mora biti upoznat s nastavnim planom i programom škole, projektima i izvannastavnim aktivnostima te osobnim potrebama svojih korisnika. Nakon definiranja potreba korisnika, potrebno je donijeti smjernice za izgradnju fonda. One su vrlo bitan dokument jer im je svrha jasno predočiti ciljeve izgradnje fonda i pomagati knjižničaru u svakodnevnom radu.

Prema Standardu za školske knjižnice⁸ fond bi trebao sadržavati sljedeće:

- obveznu lektiru iz hrvatskoga jezika, kao i lektiru na jeziku nacionalne manjine, ako se u školi izvodi nastava na jeziku te manjine;
- ostalu knjižničnu građu koja podupire struku;
- literaturu na stranim jezicima koji se uče u školi;
- referentnu zbirku;
- znanstveno-popularnu i stručnu literaturu za sva nastavna područja;
- zbirke građe koje knjižnica sama stvara;
- literaturu iz pedagogije, metodike, psihologije, sociologije, te knjižničarstva i informatike
- stručne, znanstveno-popularne i pedagoške časopise, te časopise i listove za djecu i mladež.

Građa se u školskoj knjižnici može nabaviti kupnjom, razmjenom i darivanjem⁹. Ipak, građa se u školskim knjižnicama najčešće nabavlja kupnjom. Tako se osigurava nabava svega što je potrebno i što će zadovoljiti potrebe korisnika. Kupnju je najpovoljnije obaviti izravno kod izdavača i nakladnika, s obzirom da se na taj način mogu ostvariti najveći popusti. Druga dva načina su kupnja kod akvizitera koje je nepraktična jer se gubi mogućnost nekog većeg popusta te kupnja u knjižari koje je najmanje isplativa i rijetko gdje se provodi.

⁸ Standard za školske knjižnice. <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/272719.html> (3. lipnja 2015.)

⁹ Tadić, Katica. Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare. <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> (3. lipnja 2015.)

Dar je čest oblik nabave u školskoj knjižnici, a može biti izazvani ili slučajni. Darovi mogu doći od udruga, ustanova, županije, matice, ali i roditelja učenika ili stanovnika mjesta u kojem se nalazi škola. Prednost darivanja je svakako u tome što se velika količina knjiga nabavlja besplatno.

Treći koristan način nabave je razmjena. Razmjenom selekcija dolazi do punog izražaja. Knjižničar može u potpunosti očistiti fond od duplikata za koje je možda zainteresirana druga knjižnica, a tako dobiva građu koja je potrebna njegovoj knjižnici.

Lektirna građa svakako treba dominirati knjižničnim fondom. Naravno potrebno je imati i lektire na manjinskom jeziku ukoliko postoje učenici pripadnici nacionalnih manjina. U školama gdje se nastava odvija na nekom manjinskom jeziku su nastavnim planovima i programima za materinski jezik svake manjine propisani i lektirni naslovi u nastavi manjinskog jezika koje je potrebno pročitati, a radi se književnim djelima pripadnika manjine o kojoj se govori. Pri izboru lektirne građe učitelj mora voditi računa o dostupnosti građe, odnosno broju primjeraka koje školska knjižnica posjeduje, kao i interesima svojih učenika. O izabranim djelima svakako se mora konzultirati i sa školskim knjižničarom. Osim obavezne lektire, bilo bi dobro da knjižnica posjeduje i beletristiku koja je namijenjena čitanju u slobodno vrijeme.

Djelatnost školskih knjižnica uređuje se pomoću nekoliko zakonskih akata, među kojima su najznačajniji Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama, Zakon o knjižnicama, Standard za školske knjižnice, te IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice.

1.4 Uloga školske knjižnice u nastavi

Školska knjižnica je dio odgojno-obrazovnog procesa; podržava obrazovne ciljeve kakvi su zamišljeni u nastavnom planu i programu škole te pruža uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informacijama.

Školska knjižnica pomaže u promicanju čitanja, ali je i mjesto gdje učenici stječu vještine za učenje kroz cijeli život, razvijaju maštu i osposobljavaju se za život odgovornih građana. Dokazano je da suradnja knjižničara i učitelja utječe na postizanje više razine pismenosti, čitanja, učenja, rješavanja problema i svladavanja informacijskih i

komunikacijskih vještina učenika. Uloga školskih knjižničara razlikuje se prema materijalnim mogućnostima, nastavnom planu i programu škole, unutar nacionalnog pravnog i financijskog okvira.

1.4.1 Školska knjižnica - partner u nastavi

Školski knjižničar je partner u nastavi kroz nekoliko etapa¹⁰:

1. Kroz didaktičku pripremu (pronalaženje potrebnih izvora znanja, ponuda dodatnih izvora znanja, sugestija korištenja medija, sugestija idejnog rješenja sata, sugestija metoda i oblika koji će biti primijenjeni – sat se može ostvariti ili u knjižnici ili u razredu).
2. Stavljanje nastavnih medija u funkciju sat se odvija u školskoj knjižnici uz asistenciju ili samo materijalnu pripremu školskog knjižničara. Naviknutu na tu suradnju nastavnici će rado održati nastavni sat u knjižnici kroz neki drugi oblik rada.
3. Provođenje nastavnog procesa
4. Povezivanje predmetnih područja i sadržaja – učenje povezivanjem predmetnih sadržaja i područja ili korelacija sadržaja odvija se kroz nastavu, na nastavnom satu sa školskom knjižnicom.

Ovo je oblik najuže suradnje s nastavom i stvarnog sudjelovanja školskog knjižničara u nastavi a za to je neophodna dobra suradnja nastavnika i školskoga knjižničara.

Timskim radom školskog knjižničara i učitelja omogućuje se povezivanje predmetnih područja, korelacija i integracija sličnih ili zajedničkih nastavnih sadržaja pri planiranju i u ostvarivanju, čime se smanjuje opterećenost učenika i racionalizira vrijeme potrebno za učenje, odnosno usvajanje gradiva.

Kao krajnji cilj djelovanja školske knjižnice je učenik¹¹ - aktivni sudionik i subjekt društva, obrazovan za primanje i davanje informacija, humanistički orijentiran i komunikacijski odgojen.

¹⁰http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/3/39/Uloga_%C5%A1kolske_knji%C5%BEnice_u_projektnoj_nastavi.ppt., (26.5.2014.)

¹¹ Zovko, Mira. 2009 „Školska knjižnica u novom tisućljeću“. Senjski zbornik 36: str.45.

1.4.2 Očekivanja od školske knjižnice

Od školske knjižnice se očekuje da bude prostor pogodan za razne aktivnosti.

Ona bi trebala imati nekoliko prostorija kako bi se u njoj mogli provoditi nastavni i izvannastavni sadržaji (nastavni sat, radionica, školski projekt) i organizirati kulturna događanja (susret s piscem, okrugli stol).

Školske knjižnice većinom zadovoljavaju zahtjeve za odlično osmišljenom, organiziranom i obrađenom zbirkom. Sve se više razvijaju i zbirke neknjižne građe i časopisa. Problem je međutim u tome što rijetko postoji namještaj za pravilan smještaj neknjižne građe i oprema za njezino korištenje.

U zadaćama školske knjižnice navode se poticanje odgoja za demokraciju, te razvijanje svijesti o vrijednostima nacionalne kulture, posebice jezika, umjetnosti i znanosti, te vrijednosti multikulturalnosti. Sadržaj knjižničnoga fonda ovisi o nastavnom planu i programu po kojem škola radi, a obuhvaća obaveznu lekturu iz hrvatskoga jezika, te u školama gdje se odvija nastava na jeziku i pismu nacionalne manjine i lekturu na tom jeziku.

1.5 Školski knjižničar

Nositelj djelatnosti školske knjižnice je školski knjižničar pa se od njega se očekuje što profesionalniji pristup komunikaciji i radu¹². Mora posjedovati sposobnost razumijevanja korisničkih potreba te informacijske vještine i znanje o svrhovitosti i kvalitetnoj uporabi informacija. Osim toga, školski knjižničar mora poštovati visoke etičke standarde: svim korisnicima ravnopravno pruža usluge, vodi školske programe razvoja knjižničarstva, te ima ključno mjesto u školskoj knjižnici.

Školski knjižničar, svojim planom i programom rada te postavljenim zadaćama i ciljevima rada školske knjižnice, pridonosi zadaćama i ciljevima škole. Na početku svake školske godine knjižničar izrađuje godišnji plan i program na temelju Nastavnog plana i programa.

¹²http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/3/39/Uloga_%C5%A1kolske_knji%C5%BEnice_u_projektnoj_nastavi.ppt., (26.5.2014.)

U školskim knjižnicama se obično nalazi jedan djelatnik koji mora obaviti i sve stručne knjižničarske poslove koji se trebaju obavljati tijekom cijele godine. Ti poslovi su priprema fonda tj. nabava knjižnične građe, prikupljanje i analiza zahtjeva korisnika, plan nabave, izbor građe, organizacija fonda, pročišćavanje i izlučivanje, revizija i otpis, procjenjivanje fonda, zatim obradba knjižnične građe - bibliografska obradba, sadržajna analiza za potrebe klasifikacije, predmetna obradba, izrada anotacija i sažetaka, te informacijska djelatnost - pretraživanje dostupnih baza podataka i kataloga, organizacija međuknjižnične posudbe.

Osim svih poslova u knjižnici školski knjižničar je dužan stručno se usavršavati to jest aktivno sudjelovati u radu stručnih knjižničarskih udruga te individualno se usavršavati kroz praćenje relevantne literature i sudjelovanje u različitim oblicima edukacija.

1.5.1 Kompetencije školskog knjižničara

Ukupna kompetencija školskog knjižničara u struci i u svim drugim potrebnim znanjima presudna je za uspješno ostvarenje programa rada školske knjižnice. Kvalitetno formalno obrazovanje i cjeloživotno učenje u svim područjima potrebnih znanja danas izravno utječu na formiranje profesionalnog lika školskog knjižničara. Kako bi školski knjižničar uvijek mogao pomoći sa zahtjevima on mora poznavati sva područja kako bi upit dobio što bolji odgovor jer ako odgovor nije kvalitetan ni korisnik neće biti zadovoljan¹³. Školski knjižničar zapravo ima dva obrazovanja. S jedne strane ono specifično obrazovanje knjižničara popraćeno pedagoškim obrazovanjem, a s druge strane obrazovanje nastavnika i pedagoško iskustvo prilagođeno učenicima s kojima radi¹⁴. Školski je knjižničar kvalificirani suradnik u stvaranju uspješne škole koji na osnovi suvremenih znanstvenih spoznaja stvara najpovoljnije uvjete za cjelovit razvoj osobnosti učenika i nastavnika.

Važne su i osobne kompetencije poput svijest o važnosti misije, znanje i vještine posredovanja kvalitetnih i provjerenih informacija, važno je znati kreirati poticajne aktivnosti. Također, bitne su i sposobnosti rješavanja problema, poznavanje i razumijevanje dječje razvojne psihologije te poduzetnički duh, sposobnost komuniciranja,

¹³ Blažeković, Tatjana; Furlan, Branka. 1993. Knjižnica osnovne škole. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka., str. 24.

¹⁴ Kovačević, Dinka. 2012. Školski knjižničar. Zagreb : Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, Zavod za informacijske studije., str. 25.

predan rad, sposobnost za timski rad i neprekidno istraživanje. Osim osobnih tu su i profesionalne kompetencije - one koje uključuju znanja stečena kroz studij i usavršavanje u procesu cjeloživotnog učenja. Među ostalima to su sposobnost komunikacije, prvenstveno s kolegama nastavnicima i ostalim stručnim suradnicima, timski rad, sudjelovanje u stvaranju školskog kurikulumu. Školski knjižničar mora poznavati tehnologiju i razvijati se u korak s njom, te mora imati menadžerske sposobnosti kako bi mogao voditi.

Od školskog knjižničara očekuje da bude¹⁵:

1. sveznalica, jer mora iz svih područja znati ono što korisnik od njega traži
2. suvremen, jer prati razvoj informacijskog društva, umjetnosti, znanosti i tehnologije
3. svestran, budući da uz knjižničarstvo vlada znanjima i vještinama iz područja odgoja i obrazovanja
4. kreativan, kako bi pridonio kulturnom i javnom životu svoje knjižnice i škole
5. prilagodljiv raznim situacijama, od pronalaženja sredstava za nabavu građe do suradnje s kolegama nastavnicima i učenicima, nastojeći uvijek biti ljubazan
6. samostalan, jer obavlja sve knjižničarske poslove, često bez mogućnosti savjetovanja s određenim stručnjakom u danom trenutku
7. nezamjenjiv kada je odsutan iz profesionalnih i privatnih razloga, jer u školi nema stručnjaka koji bi ga zamijenio.

¹⁵ Galić, Sanja. 2012. „Suvremeno školsko knjižničarstvo“. *Život i škola* 60 (28): str. 215.

2. Multikulturalnost

Termini „multikulturalizam“ i njegove pridjevske izvedenice – multikulturalan odnosno multikulturalan pojavili su se tek nedavno u akademskim i političkim raspravama o karakteru suvremenih društava¹⁶.

U rječnicima pojam multikulturalizam je još novijeg podrijetla. The Oxford Supplement iz 1976. uvodi pojam multikulturalan s obrazloženjem da se pojavio 1941. u New Yorku kao značenje protivno pojmovima nacionalizam i nacionalna predrasuda. The Harper Collins Dictionary of Sociology (1991.) za multikulturalizam govori kako je to „priznavanje i promocija kulturnog pluralizma kao osobitosti mnogih društava“ te da „multikulturalizam veliča i teži zaštititi kulturne raznolikosti, primjerice manjinske jezike“.

Multikulturalizmom se zagovara rekonstrukcija, rehabilitacija kao i zaštita autonomnih kulturnih diskursa, te se ne podržava samo suživot kultura, nego i međusobno obogaćivanje i prožimanje.

U svom sadašnjem značenju multikulturalizam se pojavio početkom 1970.ih u Kanadi i Australiji. U kratkom vremenu multikulturalizam je postao jedan od najraširenijih i najkontroverznijih intelektualnih i političkih pokreta u zapadnim demokracijama.

Multikulturalnost je „prožimanje i zajednički život više kultura, više oblika kulturnog života i jednoj sredini, zemlji ili državi“¹⁷. To je način zajedničkoga života različitih kulturnih, etničkih, jezičnih i drugih skupina na istom prostoru. Pojam multikulturalizam sve je više prisutan u svijetu ali i kod nas.

Najkonkretnije objašnjenje multikulturalizma glasi: „Multikulturalnost je suživot različitih kultura, gdje kultura uključuje rasne, religijske ili kulturne skupine, te se očituje u običajima, kulturnim pretpostavkama i vrijednostima, načinima razmišljanja i komunikacije.“¹⁸

Polazišta za razvoj multikulturalizma su prihvaćanje jednakosti prava, vrijednosti i sposobnosti, odbacivanje diskriminacije, međusobno poznavanje, približavanje, razmjena

¹⁶ Mesić, Milan. Mesić, Milan. 2006. Multikulturalizam. Zagreb: Školska knjiga. , str.

¹⁷ Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo. 2000. Rječnik stranih riječi. Zagreb: Novi Liber. , str. 886.

¹⁸ IFLA. Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice: s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu./ Jurinović, Ana, prevoditeljica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010., str. 11.

gledišta, iskustava, ideja, zajedničko donošenje odluka te zajedničko djelovanje, suradnja, pomaganje.

2.1 Nacionalne manjine

Republika Hrvatska je država na čijem području tradicionalno živi veliki broj manjina, a njihovo doseljavanje veže se za različita povijesna razdoblja. U proteklih nekoliko godina poboljšalo se ostvarivanje prava nacionalnih manjina, a danas imaju širok spektar prava na vlastitu kulturu i jezik ali i na pava sudjelovanja u procesima odlučivanja na svim razinama državnog organiziranja.

Republika Hrvatska je država hrvatskoga naroda i pripadnika nacionalnih manjina koji žive na njenom teritoriju i koji su njezini državljani. U Izvorišnim osnovama Ustava Republike Hrvatske¹⁹ pored Hrvata žive još: Srbi, Česi, Slovaci, Talijani, Mađari, Židovi, Nijemci, Austrijanci, Ukrajinci, Rusini, Bošnjaci, Slovenci, Crnogorci, Makedonci, Rusi, Bugari, Poljaci, Romi, Rumunji, Turci, Vlasi, Albanci i drugi.

Nacionalne manjine su „pripadnici manjih etničkih skupina u državama gdje brojčano dominira neka druga nacija“²⁰. Oni „uživaju sva građanska prava uvećana za pravo da njeguju i razvijaju svoju nacionalnu posebnost“²¹. Nacionalnom manjinom smatra se skupina hrvatskih državljana čiji su pripadnici tradicionalno nastanjeni u teritoriju Republike Hrvatske i njeni članovi imaju jezična, etnička i/ili vjerska obilježja drugačija od drugih građana, a također žele očuvati ta obilježja²².

U Ustavu Republike Hrvatske postoje tri članka koja jamče prava manjina - članci 12, 14 i 15. Članak 12 govori kako su hrvatski jezik i latinično pismo u službenoj uporabi u državi, no isti taj članak daje pravo službene uporabe i drugim jezicima i pismima u skladu sa uvjetima propisanima zakonom. Članak 14 ističe jednakost pred zakonom i osigurava prava i slobodu svakoga, neovisno o njegovoj rasi, spolu, jeziku, vjeri, političkom, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, naobrazbi, društvenom položaju ili nekim

¹⁹ Ustav Republike Hrvatske: pročišćeni tekst, 06.07.2010. // Narodne novine 85/2010. http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html (11. svibnja 2015.)

²⁰ Anić, Vladimir: Goldstein, Ivo. 2000. Rječnik stranih riječi. Zagreb. Novi Liber. , str. 892.

²¹ Isto.

²² Položaj i prava pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj – normativni okvir. http://www.uljppnm.vlada.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=54 (7. svibnja 2015.)

drugim osobinama. Člankom 15 jamči se „sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom i kulturna autonomija.“²³

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina²⁴ temelji se na domaćim i međunarodnim pravnim dokumentima o zaštiti ljudskih prava. Zabranjuje se bilo koji oblik diskriminacije na temelju pripadnosti nacionalnoj manjini; jamči se pravo na slobodno izjašnjavanje o pripadnosti nacionalnoj manjini; jamči se služenje svojim jezikom i pismom, odgoj i obrazovanje na svojem jeziku i pismu, uporabi svojih znamenja i simbola, kulturnu autonomiju, pravo na očitovanje vjere, kao i jednakost s građanima hrvatske nacionalnosti.

2.2 Mađari

Pripadnici mađarske nacionalne manjine tradicionalno žive na području Osijeka, Bjelovara i Zagreba. Najviše ih je na području Baranje gdje tradicionalno živi autohtono stanovništvo. Mađarska nacionalna manjina na svim razinama komunikacije upotrebljava mađarski jezik – u školama, medijima, izdavaštvu.

Godine 2011. u Republici Hrvatskoj popisano je 14.048 pripadnika mađarske nacionalne manjine. Najviše Mađara živi na područjima Osječko-baranjske, Vukovarsko-srijemske, Bjelovarsko-bilogorske i Primorsko-goranske županije te na području Grada Zagreba²⁵. Republika Hrvatska i Republika Mađarska su 5. ožujka 1995. godine potpisale Sporazum o zaštiti prava hrvatska manjine u mađarskoj i mađarske manjine u Republici Hrvatskoj. U Osijeku je u rujnu 1999. godine otvoren Prosvjetno-kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj. U Belom Manastiru u sklopu Gradske knjižnice djeluje Središnja knjižnica Mađara u RH. Osnovni zadaci knjižnice su očuvanje mađarske nacionalne baštine, kulturne vrijednosti i tradicija kao i njegovanje mađarske riječi.

Središnja knjižnica Mađara svake godine nabavlja određeni broj naslova knjižnične građe na mađarskom jeziku koji se daruju školskim knjižnicama u kojima postoji njegovanje mađarskog kao materinjeg jezika ili se uključuju u fond Gradske knjižnice Beli Manastir.

²³ Ustav Republike Hrvatske: pročišćeni tekst, 06.07.2010. // Narodne novine 85/2010.

http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html (11.svibnja 2015.)

²⁴ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, 19.12.2002. // Narodne novine 155/2002.

http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_12_155_2532.html (11.svibnja 2015.)

²⁵ Mađari. http://www.uljppnm.vlada.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=38&Itemid=20 (6.svibnja 2015.)

Škole u kojima je provedena anketa su:

- Osnovna škola Frana Krste Frankopana, Osijek
- Osnovna škola dr. Franje Tuđmana, Beli Manastir
- Osnovna škola Bilje, Bilje

2.3 Slovaci

Početak naseljavanja Slovaka u Hrvatsku seže u 18. stoljeće kada je veća skupina pripadnika te manjine odlučila napustiti Slovačku zbog loših socijalnih prilika. Najviše pripadnika slovačke nacionalne manjine živi na području Našica u mjestima Jelisavac i Markovac. Osim u Našicama nalaze se još i u Osijeku, Rijeci, Iloku te Zokovom Gaju i Zdencima.

Grad Našice je formalno središte Slovaka gdje djeluje Savez Slovaka – njihova središnja udruga. U Našicama se nalazi i Središnja knjižnica Slovaka koja je otvorena pri Hrvatskoj narodnoj knjižnici i čitaonici. Središnja knjižnica Slovaka zadužena je za čuvanje, predstavljanje i njegovanje slovačke pisane i usmene riječi, književnosti, kulture i tradicije.

Godine 2011. popisano je 4.753 pripadnika slovačke nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Najviše Slovaka živi na području Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije te Grada Zagreba²⁶.

Škole u kojima je provedena anketa su:

- Osnovna škola Ivana Brnjika Slovaka, Jelisavac
- Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića, Zdenci
- Osnovna škola Vladimira nazora, Nova Bukovica

²⁶ Slovaci. http://www.uljppnm.vlada.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=32&Itemid=28 (6.svibnja 2015.)

2.4 Školovanje pripadnika nacionalnih manjina

Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina je uz Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama najrelevantniji zakon za odgoj i obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina.

2.4.1 Obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina

U skladu s Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina²⁷ pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju pravo na odgoj i obrazovanje na svom jeziku i pismu.

Pripadnici nacionalnih manjina svoje ustavno pravo na odgoj i obrazovanje ostvaruju preko osnovna tri modela i posebnim oblicima školovanja²⁸.

1. MODEL A – označava nastavu koja se u potpunosti odvija na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Obvezno je učenje hrvatskog jezika u istom broju sati u kojem se uči jezik manjine. Učenici uče i dodatne sadržaje vezane za svoju manjinsku zajednicu (nacionalna povijest, geografija, umjetnost...).
2. MODEL B – označava dvojezičnu nastavu. Prirodna grupa predmeta uči se na hrvatskom jeziku, a društvena grupa predmeta na jeziku nacionalne manjine.
3. MODEL C – označava nastavu koja se odvija na hrvatskom jeziku dva do pet školskih sati namijenjenih njegovanju jezika i kulture nacionalne manjine. Postoji i dodatna satnica koja obuhvaća učenje jezika i književnosti nacionalne manjine, geografije, povijesti, umjetnosti.
4. Oblik nastave u kojem se jezik nacionalne manjine uči kao jezik sredine
5. Posebni oblici nastave: ljetna škola, zimska škola, dopisno-konzultativna nastava
6. Posebni programi za uključivanje učenika romske populacije u odgojno-obrazovni sustav.

27 Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina. <http://www.zakon.hr/z/318/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-na-jeziku-i-pismu-nacionalnih-manjina> (7. svibnja 2015.)

28 Odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina. http://www.uljppnm.vlada.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=5 (7. svibnja 2015.)

3. Multikulturalnost u školskim knjižnicama

Kultura je neraskidivo povezana s obrazovanjem. Škole prenose formalna znanja koja kulture smatraju nužnima. Formalna znanja odnose se na jezik, povijest, politiku, znanost i umjetnost, te kako opstati u društvu. Obrazovanje je svuda pod utjecajem kulture no to je najvidljivije u multikulturalnim društvima upravo zbog raznolikosti subkultura. Potreba za učinkovitim multikulturalnim obrazovanjem je velika i to je činjenica s kojom se treba suočiti svaka obrazovna ustanova. Cilj svakog društva pa tako i multikulturalnog je priprema učenika za život u društvu. Što pripremljeniji i odgojeniji učenici izađu iz škola to je veća vjerojatnost da će biti tolerantni i korisni pripadnici multikulturalnoga svijeta.

U svim kulturama se poučavaju iste stvari: osiguravanje opstojnosti kulture i prenošenje povijesti i tradicija s jednog naraštaja na drugi. Ono što djeca uče utječe na njihova razmišljanja ali i ponašanje. Cilj obrazovanja, prema engleskom socijalnom filozofu Herbertu Spenceru, je formiranje karaktera. Što im je u ranijoj dobi objasni kakva je njihova kultura, što valja poštovati, koja pravila slijediti i koje tradicije očuvati djeca će postati dobre i odgovorne osobe korisne društvu.

Svaka osoba koja ulazi u multikulturalno obrazovno okruženje mora biti sposobna i spremna uhvatiti se u koštac s kulturološki uvjetovanim suprotstavljenim vrijednostima i običajima. Da bi se osoba uklopila u takvo multikulturalno okruženje mora razumjeti prvenstveno sebe a zatim biti sposobna spoznati različitosti. Spoznavanje sebe odnosi se na svjesnost koju obrazovni djelatnici donose sa sobom u učionicu. Spoznaja sebe kao osobe i kao profesionalca bitna je jer i najmanja predrasuda može izrasti u rasizam. Osoba koja je u obrazovnoj djelatnosti trebala bi biti nepristrana, shvatiti da ne može nametati svoju kulturu te poznavati učenike i njihovo podrijetlo.

Jedna od temeljnih odlika današnjeg društva je kulturna raznolikost. Postojanje više kultura unutra zajednice zahtjeva od svih prilagođavanje, uvažavanje i toleranciju. Knjižnice su te koje uče o demokraciji, toleranciji ali i razvijanju svijesti o vrijednostima nacionalne kulture tj. jezika, umjetnosti i znanosti, te vrijednosti multikulturalnosti.

3.1 Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice

IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice objavljene su sa svrhom promicanja jednakosti i pravednog pristupa informacijama i knjižničnim uslugama svim korisnicima. Smjernice osiguravaju temelj za planiranje knjižničnih usluga za sve skupine u zajednici, osiguravaju kriterije na temelju kojih se može ocijeniti prikladnost postojećih multikulturalnih usluga, osiguravaju nabavu građe i pružanje usluga temeljene na jednakosti te potiču razumijevanje i djelovanje među multikulturalnim skupinama zastupljenim u svim društvima.

Smjernice su važan dokument jer se tako reguliraju pristupi različitim vrstama informacija od strane različitih vrsta korisnika. Posebno se postavlja pitanje kulturne globalizacije koja podrazumijeva dinamičku interakciju specifičnog, teritorijalnog i tradicionalnog. Tu knjižnica ima veliku ulogu jer je potrebno prepoznati interese korisnika, prilagoditi se istima te unaprijediti usluge vodeći računa o određenoj interesnoj manjinskoj zajednici.

Knjižnica je ustanova koja treba pružati informacije svim korisnicima, ali samo onima koji to žele odnosno onima kojima zakoni to dozvoljavaju. Naravno, uvijek postoje neki faktori koji mogu utjecati na primjenu načela. Obično je nedostatak građe tiskane na manjinskim jezicima glavni razlog koji onemogućava nabavu knjižnične građe prema jednakim standardima kao za većinske jezike. Kada se govori o pravu na pristup građi na jezicima određenih manjina koje žive u jednoj multikuturnoj zajednici nerijetko se postavlja pitanje financiranja. Poznato je da se knjižnice u Hrvatskoj financiraju iz sredstava gradskog odnosno državnog proračuna. Ta sredstva su često ili uglavnom nedostatna za nabavu građe koja je knjižnicama i njihovim korisnicima relevantna.

3.2 IFLA- in Manifest za multikulturalnu zajednicu

Društvo u kome živimo je raznovrsno. Čine ga pojedinci različitih socijalnih statusa, etničkih, vjerskih i političkih uvjerenja. Poseban naglasak, naravno, treba se staviti na one koji čine manjinu u društvu u kome žive i koji se razlikuju po svom jeziku, kulturi, običajima ili nekom drugom segmentu.

Knjižnice trebaju pružati usluge svim članovima zajednice bez diskriminacije na temelju kulturnog i jezičnog nasljeđa, bez obzira na njihovo podrijetlo, socijalni status, vjersko ili nacionalno izjašnjavanje te im osigurati informacije na odgovarajućim jezicima i pismima kao i omogućiti pristup širokom izboru građe i usluga koje su odraz svih zajednica i potreba. Manifest učvršćuje ono što Smjernice predlažu i ostavlja prostor za daljnja djelovanja koja su u skladu s međunarodnim pravima, ali i s lokalnim zakonima i statutima.

Poseban naglasak stavlja se na poslanja koja se odnose na informacije, pismenost, obrazovanje i kulturu²⁹:

- promicanje svijesti o pozitivnoj vrijednosti kulturne raznolikosti i poticanje kulturnog dijaloga, poticanje jezične raznolikosti i uvažavanje materinjeg jezika,
- omogućavanje skladnog suživota više jezika, uključujući učenje više jezika od rane dobi, čuvanje jezične i kulturne baštine te podrška izražavanju, stvaranju i širenju informacija na svim relevantnim jezicima,
- podupiranje očuvanja usmene tradicije i nematerijalne kulturne baštine, podupiranje uključivanja i sudjelovanja osoba i skupina iz svih raznolikih kulturnih sredina,
- poticanje informacijske pismenosti u digitalnom dobu te ovladavanje informacijskim i komunikacijskim tehnologijama,
- promicanje jezične raznolikosti na internetu,
- poticanje neograničenog pristupa internetu,
- podupiranje razmjene znanja i primjera dobre prakse koji se odnose na kulturni pluralizam.

²⁹ IFLA. 2010. Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice : s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo., Str.48.

Manifest se zasniva na pet važnih elemenata: rukovođenju, zbirkama, uslugama, višejezičnosti i osoblju³⁰.

Rukovođenje se odvija donošenjem strategije čija je posljedica zapošljavanje i ljudski resursi, financije, usluge i sadržaji knjižnice. Kvalitetna suradnja struke i nadređenih, u ovom slučaju rukovoditelja/osnivača je presudna u kvaliteti cjelokupnog procesa rukovođenja ljudskim resursima i brojnim uslugama i sadržajima.

Zbirke za određene skupine korisnika moraju uključivati medije na više jezika čime se kultura pojedine skupine predstavlja široj javnosti. Ovdje je vrlo važna suradnja knjižnice s korisnicima, osluškivanje njihovih želja i potreba te nastojanje da se istim potreba udovolji. Bez kvalitetne suradnje usluge će biti štire i nedostatne. Kroz suradnju može doći do širenja starih usluga, ali i pokretanja novih, možda naprednijih, u skladu s općeprihvaćenom modernizacijom i informatizacijom.

U sredini u kojoj postoji mnogo materinjih jezika sve vrste informacija moraju biti dostupne na jezicima koje korisnici razumiju te da jezici koji se koriste u tiskanim natpisima u prostoru knjižnice također odražavaju različite jezike korisnika.

3.3 Građa za manjinske skupine u školskoj knjižnici

Bilo da se radi o školskoj ili nekoj drugoj knjižnici važno je pri izgradnji zbirki i u knjižničnim uslugama obratiti pozornost na želje, potrebe i prava djece druge kulture, vjere ili nacionalnosti.

U Republici Hrvatskoj djeluje 117 osnovnih i srednjih škola u kojima se provodi nastava na manjinskom jeziku i pismu. U takvim školama se nastava odvija prema jednom od tri modela odgoja i obrazovanja nacionalnih manjima. Ovakve škole su vrlo specifične sredine. Tolerancija, multikulturalnost i interkulturalni odnosi moraju biti na visokoj razini kako bi se djelatnost, ciljevi i zadaće odgoja i obrazovanja u potpunosti ostvarili.

Takve škole pohađaju učenici i u njima rade učitelji, stručni suradnici i ostalo osoblje različitih nacionalnih pripadnosti. Zahtjevi nastave na manjinskom jeziku puno su viši od

³⁰ IFLA. 2010. Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice : s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo., str.52-54.

onih gdje se nastava odvija isključivo na hrvatskom jeziku. Manjinske škole također imaju i veće materijalne izdatke jer je potrebno uposliti nastavnike koji će predavati materinji jezik. Također, i udžbenici trebaju biti prilagođeni potrebama učenika nacionalnih manjina. Osim toga, izdatke povećava i činjenica da školska knjižnica treba sadržavati lektirnu građu, građu za slobodno čitanje, stručnu literaturu, te stručne i dječje časopise na manjinskom jeziku, a po mogućnosti i audio-vizualnu i drugu elektroničku građu prilagođenu korisnicima pripadnicima manjina, kako bi zadovoljila standarde i međunarodne smjernice, te potrebe učenika i djelatnika škole sa nastavom na manjinskom jeziku i pismu, s obzirom na rad u navedenim okolnostima.

Klasifikacija i katalogizacija građe u većini knjižnica je jedinstvena za cijeli fond i u skladu sa pravilima o klasifikaciji i katalogizaciji građe. Klasifikacija se obavlja prema pravilima Univerzalne decimalne klasifikacije, odnosno prema pravilima za klasifikaciju građe u školskim knjižnicama (M, D, O, I, N – oznake u učeničkom fondu). Građu za manjinske skupine ne bi trebalo katalogizirati na manjinskom jeziku i pismu, jer tada dolazi do nekompatibilnosti sa drugim katalogizacijama, poglavito elektronskim katalogom Nacionalne i sveučilišne knjižnice, što može dovesti do otežanog preuzimanja i razmjene kataložnih zapisa. Inventariziranje građe se može obavljati na dva načina: bez isticanja razlike među građom na manjinskom i hrvatskom jeziku, ili uz pridodavanje posebnih slovnih ili brojevnih oznaka manjinskoj i/ili građi na hrvatskom jeziku.

3.4 Stvaranje i važnost zbirke za multikulturalnu knjižnicu

Knjižničari su dužni surađivati s učiteljima koji podučavaju o toleranciji i kulturnoj osjetljivosti. Kroz suradnju u školskom okruženju, knjižničar i učitelji pomoći u rješavanju glavnih školskih problema netrpeljivosti i kulturne neosjetljivosti. Multikulturalna zbirka u velikom će pomoći shvaćanju da postoje druge kulture i takva zbirka nužna je kako bi se smanjio multikulturalni jaz među učenicima jer se svima omogućava jednako obrazovanje. Zbirka knjižnice nužna je i kako bi se škola predstavila dostojna podučavanja i odgajanja nacionalnih manjina.

Multikulturalna knjižnica, naravno, nije neka posebna vrsta knjižnice ili samo narodna knjižnica. Sve vrste knjižnica trebaju održavati, podupirati i promicati kulturnu i jezičnu

raznolikost kako bi poticale interkulturalni dijalog i građansku aktivnost. No, u ovom radu govorimo isključivo o školskim multikulturalnim knjižnicama.

Kako bi se osiguralo da je knjižnična građa prikladna za učenje o toleranciji i kulturnoj osjetljivosti, knjižničari su dužni pratiti kriterije koji se odnose na izbor odgovarajućih materijala.

Visoka kvaliteta multikulturalne zbirke ima pet kriterija³¹: točnost, stručnost, poštovanje, namjene i kvalitete . Svaki od kriterija odnosi se na pružanje kvalitetnih i korisnih materijala.

Prvi kriterij je točnost materijala. Najvažnije je pregledati točnost zbog mogućnosti pojave stereotipa ili netočnih informacija koje bi naštetile odnosu i knjižnice i škole ali i učenika međusobno. Točnost se odnosi i na prijevode s drugih jezika kako ne bi došlo do miješanja pojmova koji bi kasnije mogli biti krivo interpretirani. Knjižničari i nastavnici – profesionalci, dužni su uvjeriti se kako je povijest prikazana točno te da je znanje o kulturama stručno.

Sljedeći kriterij stavlja fokus na stručnost autora i ilustratora. Mora se provjeriti vjerodostojnost osoba kao i informacija koje pružaju. Autori i ilustratori moraju imati predznanje o kulturi o kojoj pišu i ilustriraju. Svaki stručan materijal imati će bilješke kako bi se vidjelo gdje su prikupili podatke.

Treći kriterij označava poštovanje. Poštovanje prema kulturi koja se portretira. Nužno je izbjegavanje stereotipa koji će određenu kulturu prikazati negativno. Najvažnija stvar u izražavanju poštovanja je pisanje o manjinskoj kulturi kao o kulturi ravnopravnoj većinskoj kulturi.

Idući kriterij je svrha koja se odnosi na značaj kulturne veze sa širom masom. Aspekt svrhe je osiguravanje pojedinosti koje čine jedinstvenu postavku o knjizi.

Posljednji kriterij je kvaliteta. Važno je da materijal ima dobru priču, dobre postavke i visoku kvalitetu. Najvažniji dio kvalitete je istinitost i točnost materijala koji su odabrani za potrebe nastave.

³¹ Welch, Bridget. 2011. Multiculturalism in School Libraries. University of Central Missouri. Prema Agosto, Denise. 2011. „Building a Multicultural School Library: Issues and Challenges.“ *Teacher Librarian* 34.4 (2007): 27-31.

Pružanje izbora različitih knjiga će cijele godine poticati učenike na istraživanje drugih kultura. Raznolikost materijala važna je jer učenici vide kulture u širokoj lepezi i tako stječu pozitivna iskustva. Knjižnična zbirka koja je kulturno raznolika i nudi knjige koje uče toleranciju i kulturna osjetljivost nužna je jer škole postaju kulturno raznolike. Multikulturalne zbirke smanjuju jaz, a knjižničari ih stvaraju kako bi učenici stvorili pozitivne slike o sebi i svojim kulturno različitim vršnjacima. Uporaba multikulturalne zbirke doista može pomoći učenicima da bolje razumiju različite kulture oko njih.

„Multikulturalna knjižnica podrazumijeva izgradnju kulturno i jezično različitih zbirki i usluga, zaštitu materijalnih i nematerijalnih kulturnih dobara, programe usmjerene na obrazovanje korisnika i uspostavu međukulturnog dijaloga, te pristup izvorima na odgovarajućim jezicima.“³² Poslanje multikulturalnih knjižnica jest promicanje svijesti o pozitivnoj vrijednosti kulturne raznolikosti no i razvijanje te poticanje multikulturalne pismenosti i interkulturalnog dijaloga.

Kako bi knjižnične zbirke bile reprezentativne i utemeljene na potrebama korisnika u izgradnju fonda moraju se uključiti i nastavnici i učenici, izdavači i nakladnici, kao i predstavništvo zemlje čiji sunarodnjaci žive na određenom prostoru. Također uključiti bi se trebale i institucije koje brinu o zaštiti prava nacionalnih manjina te lokalna uprava. Građa na manjinskim jezicima treba biti obrađena kvalitetno kao i građa na većinskom jeziku, a također bi bilo dobro i da je obrađena na manjinskom jeziku i pismu.

3.5 Škole u kojima je provedena anketa

Na mjestu današnje škole Frana Krste Frankopana³³ već 1820. godine postojala je Prva privatna škola. 1992. godine mijenja se naziv i od tada nosi ime hrvatskog mučenika Frana Krste Frankopana. Knjižnica se prostire na 70m² i ima oko 11 100 jedinica građe. Fond većinske građe i građe na manjinskom jeziku je odvojen. Sa 525 učenika iako veliki fond nikako ne zadovoljava potrebe učenika za lekturom jer je većina građe ipak na većinskom jeziku.

³² Stričević, Ivanka. Knjižnice za djecu u suvremenoj Evropi: interkulturalni pristup u multikulturalnom okruženju. // Knjižnica 53, 1-2(2009), str. 200. <http://revija-knjiznica.zbds-zeva.si/Izvodi/K0912/Stricevic.pdf> (10.svibnja 2015.)

³³ Osnovna škola Frana Krsta Frankopana, Osijek. <http://os-fkfrankopana-os.skole.hr/>

Osnovna škola u Belom Manastiru³⁴ osnovana je 1958. godine. Suvremeni izgled ove škole zasluža je onih koji su sudjelovali u naporima da se škola obnovi nakon reintegracije u hrvatski školski sustav 1997. godine. Tada je i naziv škole OŠ "Jovan Lazić" promijenjen u OŠ Beli Manastir, a od 2005. godine, škola nosi ime prvog hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana. Knjižnica se prostire na 42m². Posjeduje oko 6 300 knjiga. Fondovi nisu fizički odvojeni jer s obzirom na broj korisnika koji treba usluge nema potrebe. Iako, lektirnih naslova je uvijek dovoljno.

Osnovna škola Bilje³⁵ sagrađena je 1793.godine kao Katolička crkva i škola. Kasnije je uz nju sagrađena Reformatorska crkva i škola. Škole su bile vjerskog karaktera i uzdržavale su ih mjesne i vjerske zajednice te vlastelinstva. Poslije Drugog svjetskog rata je otvorena škola na srpskohrvatskom i mađarskom jeziku. Škola je djelovala u tri vrlo derutne i nefunkcionalne zgrade pa je izglasan samodoprinos za izgradnju nove školske zgrade. Gradnja je započela i završila 1976.godine. Knjižnica zauzima prostor od oko 55m², a školu pohađa 397 učenika. Građa je uglavnom na hrvatskom, no uglavnom zadovoljava potrebu za lektirnim naslovima.

Osnovna škola Ivana Brnjika Slovaka u Jelisavcu³⁶ prvu generaciju upisala je 56 učenika: 26 dječaka i 30 djevojčica. Svi su bili slovačke narodnosti osim četvero koji su bili poljske narodnosti. Gradnja školske zgrade započela je 1899.godine., a s radom je započela 1. ožujka 1901.godine. Škola je oduvijek bila nezaobilazan čimbenik u kulturnom životu Jelisavca zbog mnoštva izložbi, predavanja i priredbi.

Osnovna škola Vladimira Nazora³⁷, Nova Bukovica nastala je spajanjem konfesionalnih škola iz Nove i Gornje Bukovice u opću Pučku školu. Škola je započela s radom 10. siječnja 1868. godine. 1994. godine OŠ Vladimira Nazora opet postaje samostalna škola, a 1996. ministrica Ljilja Vokić otvara školsku zgradu Područne škole u Miljevcima. Knjižnica zauzima prostor od gotovo 40m², a učenika je 125. Građa je uglavnom na hrvatskom, no odvojena je od fonda na manjinskom jeziku. Fond knjižnice od oko 1840 knjiga uglavnom zadovoljava potrebe učenika za lektirnim naslovima.

³⁴ Osnovna škola „Dr.Franjo Tuđman“, Beli Manastir. <http://os-drftudjman-beli-manastir.skole.hr/>

³⁵ Osnovna škola Bilje, Bilje. <http://os-bilje.skole.hr/>

³⁶ Osnovna škola Ivana Brnjika Slovaka, Jelisavac. <http://os-ibslovak-jelisavac.skole.hr/>

³⁷ Osnovna škola Vladimira Nazora, Nova Bukovica. <http://os-ibslovak-jelisavac.skole.hr/>

Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića³⁸ u Zdencima škola je u kojoj se odgojno – obrazovni rad odvija još dva objekta: područna škola Crnac i područna škola Veliki Rastovac. Knjižnica raspolaže s 5565 knjiga. Većina građe je ne hrvatskom jeziku no primaju slovački časopis Prameň kao i monografije Saveza Slovaka u RH.

3.5.1 Rezultati ankete

Anketa koja je provedena u nekoliko osnovnih škola sastojala se od 23 pitanja. Prva grupa pitanja odnosila se na knjižničara odnosno knjižničarku koja vodi knjižnicu. Druga grupa pitanja odnosila se na prostor knjižnice, dok se treća skupina pitanja odnosila na pitanja o fondu, nabavi knjiga, suradnji s maticama te o multikulturalizmu općenito.

Kratko istraživanje provedeno je kako bi se vidjelo kako manjinske knjižnice raspolažu fondom, kako nabavljaju građu te koje su njihove poteškoće. Na pitanja su odgovarali knjižničari i knjižničarke iz četiri osnovne škole u kojima se njeguje mađarski jezik i četiri osnovne škole u kojima se njeguje slovački jezik.

Knjižničarka osnovne škole Frana Krste Frankopana djelomice govori jezike mađarski – jezik nacionalne manjine. U knjižnici se nalaze knjige na mađarskom - za nacionalne manjine i iz programa učenja mađarskog jezika za djecu koja nisu mađarskog podrijetla, ali uče mađarski jezik kao strani. Knjige su dobivene suradnjom s Američkim kutkom Gradske i sveučilišne knjižnice (ACOS), na engleskom jeziku; knjige dobivene kao poklon škola suradnika na projektu Bookmark (iz UK na engleskom, ove godine knjige na poljskom). Unatoč svim suradnjama i poklonima u školi je pretežno građa na hrvatskom jeziku, a građa na jeziku i pismu nacionalne manjine nabavlja se putem donacija veleposlanstva matične države, te donacijama manjinskih udruga. Knjižničarka smatra da je nabava građe na manjinskom jeziku otežana u odnosu na građu na hrvatskom jeziku jer se svodi samo na donacije. Škole su trenutno u jako lošoj financijskoj situaciji i za nabavku lektire i obvezne građe na hrvatskom jeziku, stoga manjinska građa ne može biti prioritet. A veleposlanstva koja bi trebala tu građu nabavljati, još uvijek „štekaju“ i s udžbenicima. Nedavno je to potvrdio i mađarski konzul prilikom posjeta osnovnoj školi. Ako je problem u udžbenicima za nastavu mađarskog jezika (većinom ne postoje, nego se učitelji snalaze), možete misliti kakva je situacija s literaturom i knjigama za knjižnicu. Prijedlog knjižničarke za olakšavanje nabave građe je osiguravanje novac u Ministarstvu kulture za

³⁸ Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića, Zdenci. <http://os-igkovacic-zdenci.skole.hr/>

nabavu knjiga na stranim jezicima. Na pitanje surađujete li sa Središnjom knjižnicom Mađara u Belom Manastiru/Središnjom knjižnicom Slovaka u Našicama, knjižničarka je odgovorila da surađuje s brojnim knjižnicama – vezano za multikulturalne projekte. Na primjer ove su godine u sklopu projekta Bookmark imali SAD i Poljsku. Surađivali su s Američkim kutkom GISKO (radionica jazza, radionica o američkoj kulturi koju je držala Kia Sosa iz Chicaga, preko Veleposlanstva, prezentacija za Dan škole). Inače, knjižnica je već 3. godinu u međunarodnom multikulturalnom projektu Bookmark u kojem se knjižnice širom svijeta prijavljuju glavnoj koordinatorici iz Irske, prijavljuje broj razreda i učenika te uzrast, ona ih spaja s određenom državom (najčešće po broju djece i uzrastu i šalje kontakte). Projekt započinje u listopadu (mjesecu školskih knjižnica) i to izradom straničnika za knjige – popularnih bookmarka. Straničnike na određenu temu i s nekim prepoznatljivostima države te ovisno o dogovoru, uz neke radove, obilježja države te literaturu šalju partnerima, kao i pakete koji predstavljaju našu državu, regiju, školu. Knjižničarka smatra da je multikulturalizam važna stavka osnovne škole jer neovisno o tome imaju li djecu te manjine ili pojedinog naroda, sustavno razvijaju multikulturalizam, a knjižnica svojim aktivnostima (posebno projektom Bookmark) sustavno radi na tome. Od ove godine Građanski odgoj gdje je multikulturalizam jedna sastavnica pa je nešto više uklopljeno u planove i programe.

Knjižničarka osnovne škole u Belom Manastiru djelomice govori mađarski jezik. U knjižnici se nalaze knjige i časopis na srpskom jeziku i nešto knjiga na mađarskom jeziku, no zbog potreba učenika najviše građe je na hrvatskom jeziku. Građa na jeziku i pismu nacionalne manjine nabavlja se putem donacija veleposlanstva matične države, te donacijama manjinskih udruga. Zbog ponude i načina nabave građa na manjinskom jeziku je otežana u odnosu na građu na hrvatskom jeziku. Prijedlog knjižničarke za olakšanje nabave građe je kvalitetno predstavljanje novih naslova, ponude školama i sustavno predvođenje građe. Knjižničarka surađuje s Gradskom knjižnicom u Belom Manastiru. Multikulturalizam je iznimno važna sastavnica osnovne škole što se vidi kroz školski kurikulum i način rada tijekom školske godine. Na pitanje ukoliko u vašoj školi ne bi bilo učenika nacionalne manjine smatrate li da bi se multikulturalizmu pridavalo jednako važnosti? Knjižničarka je odgovorila da mi svi živimo u vremenima u kojima se potiče poštivanje različitosti, razvija tolerancija i komunikacijske vještine tako da misli da bi ta tema svakako bila zastupljena u školskom kurikulumu neovisno o sastavu učenika i djelatnika.

Knjižničar Osnovne škole Bilje djelomice govori jezik nacionalne manjine. U knjižnici se nalaze knjige i AV građa na mađarskom jeziku, ali najviše je zastupljena građa na hrvatskom. Građa na jeziku i pismu nacionalne manjine nabavlja se sredstvima škole te putem donacija veleposlanstva matične države i donacijama manjinskih udruga. Knjižničar smatra da je nabava građe na manjinskom jeziku otežana u odnosu na građu na hrvatskom jeziku zbog zakonskih propisa, računovodstvenih problema i dostupnosti. Prijedlog knjižničara za olakšavanje nabave građe je mijenjati zakon i zakonodavce. Knjižničar surađuje sa Središnjom knjižnicom Mađara u Belom Manastiru - održavanjem radionica, suradnjom na stručnoj knjižničarskoj razini, radom u Društvu knjižničara Slavonije i Baranje, te svojom suradnjom i pomoći u realizaciji projekata (npr. Hrvatsko-mađarska konferencija). Zbog stoljetnog suživota naroda na ovim prostorima, bogatstvom običaja i višejezičnosti multikulturalizam je važna sastavnica ove osnovne škole. Ukoliko u školi ne bi bilo učenika nacionalne manjine knjižničar smatra da bi se multikulturalizmu pridavala jednaka važnost jer u njihovoj školi kao jednu od svojih posebnosti ističe uključenost u projekte Comenius, Erasmus+ itd.

Knjižničarka Osnovne škole Ivana Brnjika Slovaka iz Jelisavca djelomice govori slovački - jezik nacionalne manjine. U knjižnici se nalazi građa na slovačkom jeziku (knjige, rječnici, gramatike, slikovnice, AV građa, časopisi), no građa na hrvatskom jeziku je zastupljenija. Građa na jeziku i pismu nacionalne manjine nabavlja se putem donacija veleposlanstva matične države, donacijama manjinskih udruga i donacijom Matice slovačke iz Slovačke. Iznenadujuća je činjenica da ukoliko ne postoje donacije knjiga, nabavka istih ni ne postoji. Prijedlog knjižničarke za olakšavanje nabave građe je organizacija Saveza nacionalne manjine po tom pitanju i ugovaranje trajne suradnje i plana i programa s tijelom matične države koje je odgovorno za to pitanje. Knjižničarka surađuje sa Središnjom knjižnicom Slovaka u RH; sudjeluju u kulturnim događajima koja organiziraju (izložbe, Dani slovačkog filma, književni susreti, ...) i surađuju u obradi i zbrinjavanju knjižne građe. Kao mjesto u kojemu je većinsko stanovništvo slovačkog podrijetla multikulturalizam je jako važna sastavnica škole i u mnogome određuje njihovu školu. Također, knjižničarka smatra da ukoliko u školi ne bi bilo učenika nacionalne manjine, multikulturalizmu bi se pridavalo jednako važnosti, samo ne u tolikoj mjeri.

Knjižničarka Osnove škole Ivana Gorana Kovačića u Zdencima u potpunosti govori jezik nacionalne manjine odnosno slovački. U knjižnici se, osim lektirne i stručne građe, nalazi i

časopis Prameň, publikacije učenika slovačkoga jezika i kulture te monografije Saveza Slovaka u RH i Matice slovačke. U školi je pretežno zastupljena građa na hrvatskom jeziku, a građa na jeziku i pismu nacionalne manjine nabavlja se putem donacija veleposlanstva matične države, te donacijama manjinskih udruga. Knjižničarka misli da je nabava građe na manjinskom jeziku otežana zbog nedostatka sredstava. Općenito se nabavlja vrlo malo knjiga. Iako u prvom planu, lektirni naslovi su u kritičnom stanju. Također smatra kako nabava građe na manjinskom jeziku nije zapravo otežana, već je stavljena u drugi plan. Na pitanje koji su vaši prijedlozi za olakšavanje nabave građe, knjižničarka je odgovorila da su u prvom redu sredstva, koja ne dobivaju već 9 godina - osim u šk. god. 12/13, kada su uplaćena minimalna sredstva nadležnog Ministarstva. Svakako je potreban i veći angažman Udruga i Veleposlanstva ne bi li se fond obogatio stručnom literaturom i knjigama za djecu, pogotovo slikovnicama na slovačkom jeziku koje su u lošem stanju ili ih ni nema. Knjižničarka smatra da je multikulturalizam jako važna sastavnica škole. Učenici koji pohađaju nastavu Slovačkoga jezika nisu svi pripadnici ili potomci Slovaka, a na nastavu se opredjeljuju iz znatiželje i volje za učenjem o drugim kulturama. Na taj način stječu iskustvo i znanje koje ih izgrađuje kao tolerantne i potpune osobe. Rado pokazuju što su naučili, nastupaju na priredbama, izlažu na panoima. Na taj, ali i na druge načine njeguje se multikulturalizam. Zadnje pitanje ankete traži objašnjenje ukoliko u školi ne bi bilo učenika nacionalne manjine bi li se multikulturalizmu pridavalo jednako važnosti? Bez obzira na učenike nacionalne manjine multikulturalizam bi bio jednako važan. Multikulturalizmu se u osnovnoj školi Ivan Goran Kovačić Zdenci pristupa na različite načine. Nastava manjinskog jezika obogaćuje, ali ne uvjetuje učenje i upoznavanje drugih kultura i običaja. Djeca upoznaju rad Židovskih općina, uče američki baseball, imaju radionice na temu tolerancije i suživota.

Knjižničarka osnovne škole Vladimira Nazora u potpunosti govori jezik slovačke nacionalne manjine. U knjižnici se nalaze uglavnom časopisi, slikovnice, beletristika za mlade, putopise te fotomonografije na slovačkom jeziku. U školi je pretežno zastupljena građa na hrvatskom jeziku, a građa na jeziku i pismu nacionalne manjine nabavlja se putem donacija veleposlanstva matične države, te donacijama manjinskih udruga. Nabavka građe je otežana zbog nedostatka sredstava, lektire su u lošem stanju jer je nabavka stavljen u drugi plan spram svega drugoga. Na prijedlog za olakšanje nabave građe knjižničarka je iznijela svoje mišljenje kako su im hitno potrebna bilo kakva sredstva jer im ista nisu uplaćena već devet godina. Poguban je takav rezultat kada se razmisli da su

škole te koje odgajaju našu djecu i koje bi trebale imati najbolje uvjete za što bolje obrazovanje novih generacija. Knjižničarka smatra da je multikulturalizam jako važna sastavnica škole. Učenici se često na nastavu Slovačkog jezika opredjeljuju iz znatiželje ali i volje za učenjem o drugim kulturama. Tako stječu znanja koja ih pretvaraju u vrijedne, dobre i tolerantne mlade ljude. Ukoliko u školi ne bi bilo učenika nacionalne manjine multikulturalizam bi bio jednako važan. Multikulturalizmu se pristupa na različite načine – obično su to radionice na temu tolerancije i suživota te upoznavanje s drugih kultura i običaja.

Polazište za anketu je bila pretpostavka da u manjinskoj školskoj knjižnici radi osoba koja poznaje, makar djelomično, jezik i pismo nacionalne manjine koja postoji u školi. Također, prije ankete smatralo se da nacionalne manjine imaju jednaka prava ili možda i bolja, no kada je riječ o financijama to nije slučaj. Mnoge knjižnice nisu dobile ni osnovna sredstva pa knjige „krapaju“ kako znaju. Danas, u multikulturalnom svijetu, u državi u kojoj živi cijeli niz nacionalnim manjina ne bi se smjelo dogoditi da osnovne škole koje su početak obrazovanja nemaju adekvatne financije.

Iz ankete saznajemo da knjižničari ili poznaju jezik i pismo određene nacionalne manjine ili samo djelomično poznaju. Rad i vođenje školske knjižnice koja posjeduje određeni fond knjižnične građe na manjinskom jeziku i pismu zahtjeva od osobe da makar djelomično poznaje jezik i pismo kako bi mogla vidjeti i prepoznati knjigu te obraditi ju stručno. Obzirom da dio knjižničkog fonda nije na hrvatskom jeziku, knjižničar bi se trebao znati služiti manjinskim jezikom kako bi točno i pravilno odgovorio na potrebe svojih korisnika kojima hrvatski nije materinski jezik. U školama u kojima se odvija nastava njegovanja jezika i kulture nacionalne manjine udio učenika pripadnika manjine jest mali, ponegdje i zanemariv u odnosu na učenike hrvatske narodnosti, pa je stoga i veća mogućnost da se većina djelatnika, pa i sam knjižničar ne služe manjinskim jezikom. Upravo je to slučaj u šest škola kojima je poslana anketa. U tih šest škola nastava se odvija po modelu C – odnosno samo se njeguju jezik i kultura određene nacionalne manjine. Veća je mogućnost da knjižničar poznaje jezik manjine u sredinama gdje jezik manjine predstavlja ujedno i jezik sredine, odnosno tamo gdje se manjinska nastava odvija po modelu A, što ne stoji kao pisano pravilo.

Po pitanju razdvojenog fonda većina knjižničara je vrlo jasna. Fond uglavnom nije razdvojen jer prevladava građa na većinskom jeziku, dok je građa na manjinskom jeziku i

pismu zastupljena toliko da pokrije potrebe učenika. Ponegdje je građa za manjinske skupine smještena na policama skupa s građom na hrvatskom jeziku, dok se ponegdje fizički razdvaja. Oba načina smještaja građe imaju svoje prednosti. Nerazdvojen fond djeluje pozitivno na osjećaj pripadnosti zajednici, dok razdvojen fond omogućava lakši i bolji uvid u smještaj broj građe, a time se olakšava i pronalazak. Naravno, tu je i problem prostora. Mnoge knjižnice bore se sa neadekvatnim prostorom u kojemu se nalazi knjižnica na o kojem nema dovoljno mjesta za svu građu. Razlog za nerazdvajanje fonda može biti i nezainteresiranost knjižničara ili rukovodstva škole, ukoliko je građa već otprije smještena na police skupa, no to ne bi smjela biti prepreka jer je svaki knjižničar drugačiji i svatko treba napraviti kako mu najbolje odgovara za rad.

Svakako jedno od najzanimljivijih pitanja vezano za multikulturalne knjižnice je pitanje nabavke knjiga. Principi nabave građe u školskoj knjižnici u kojoj postoji potreba za građom na manjinskom jeziku i pismu ne razlikuju se u odnosu na ostale knjižnice. Nabava se odvija po pravilima te po kriterijima o kojima treba voditi računa. U takvoj se knjižnici nabavlja i građa na hrvatskom jeziku, pa se koriste pravila po kojima se nabava inače planira i odvija. Građa koju se planira nabaviti mora biti kvalitetna, korisna i mora zadovoljavati odgojno- obrazovne potrebe i zadaće nastave. Poteškoće u nabavi manjinske građe su stvarne. Izdavaštvo manjinskih udruga, matica i institucija nije razvijeno pa postoji problema tiskanja građe. Najbolje rješenje za nabavu manjinske građe je nabavka iz matične zemlje, no još je praktičnije i ekonomičnije nabavka građe u zemlji u kojoj žive.

Iz rečenoga da se zaključiti kako manjinske knjižnice imaju veće izdatke. Upošljavaju nastavnike koji predaju materinski jezik manjine i druge predmete na manjinskom jeziku. Činjenica je i da udžbenici moraju biti prilagođeni potrebama ovog oblika nastave. Naposljetku, školska knjižnica mora sadržavati lektirnu građu, građu za slobodno čitanje, stručnu literaturu, te stručne i dječje časopise na manjinskom jeziku, a po mogućnosti i audio-vizualnu i drugu elektroničku građu prilagođenu korisnicima pripadnicima manjina, kako bi zadovoljila standarde i međunarodne smjernice, te potrebe učenika i djelatnika škole za nastavom na manjinskom jeziku i pismu.

Zaključak

Suvremeno informacijsko društvo postavilo je pred školske knjižnice zadaće s težištem na odgoju i obrazovanju. One aktivno sudjeluju u promicanju i unaprjeđivanju odgojno-obrazovnog rada stvaranjem uvjeta za različite oblike učenja i interdisciplinarni pristup nastavi. Pomažu učenicima u učenju, potičući istraživački duh i osobnu prosudbu, čime se odgaja za demokraciju. Školska knjižnica prepoznata je kao potpora reformi obrazovanja jer obrazovni sustav treba osmisliti tako da se tijekom školovanja pobudi interes za samostalno učenje kako bi se osposobili za samostalno stjecanje znanja. Osim što su podrška nastavnom procesu, školske su knjižnice stručno uređene zbirke knjižne i neknjižne građe radi zadovoljavanja obrazovnih, kulturnih, informacijskih i stručnih potreba te cjeloživotnog obrazovanja svojih korisnika.

Republika Hrvatska je nedvojbeno multikulturalna sredina, pa je stoga u obavezi čuvati značajke pripadnika svih kultura koji žive na njenom teritoriju. Očuvanje etničkih i kulturnih značajki jednoga naroda najbolje se ogleda u institucionalnom odgoju i obrazovanju. Sustav navedenih modela je dobro osmišljen i odlično funkcionira dajući roditeljima učenika mogućnost da za svoju djecu odaberu oblik nastave koji im najviše odgovara, te da na taj način očuvaju svoj jezik, kulturu i duh, uz kvalitetnu integraciju u sredini u kojoj žive. Škole i školske knjižnice u sredinama u kojim djeluju, pored odgojno-obrazovne i drugih stručnih uloga, veliku ulogu imaju i kao središta multikulturalnosti i interkulturalnog dijaloga.

U skladu s Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina³⁹ pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju pravo na odgoj i obrazovanje na svom jeziku i pismu.

Multikulturalne škole ovakve škole su vrlo specifične sredine, gdje tolerancija, multikulturalnost i interkulturalni odnosi moraju biti na zavidnoj razini kako bi se djelatnost, ciljevi i zadaće odgoja i obrazovanja u potpunosti ostvarili. Njih pohađaju učenici i u njima rade učitelji, stručni suradnici i ostalo osoblje različitih nacionalnih pripadnosti. Zahtjevi kvalitetne nastave na manjinskom jeziku su mnogo viši od onih gdje se nastava odvija isključivo na hrvatskom jeziku.

39 Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina. <http://www.zakon.hr/z/318/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-na-jeziku-i-pismu-nacionalnih-manjina> (7. svibnja 2015.)

Multikulturalizam je, u osnovnim školama u kojima je provedena anketa, sastavni dio njihove zajednice pa samim time škole odnosno školske knjižnice. Važno je prepoznati nacionalne manjine kao jednako vrijedne jer time ostvarujemo njihova osnovna prava na život, integraciju u zajednicu te pristup informacijama. Svi knjižničari rado su izrazili svoje mišljenje o multikulturalnim knjižnicama koje su informacijska, medijska, komunikacijska ali i kulturna središta škole.

Ljudi su prirodna i kulturna bića. „Dijelimo zajednički ljudski identitet, ali na kulturno posredovan način.“⁴⁰ Nijedna strana nije moralno važnija pa se mora uvažavati jednakost tretmana za obje sastavnice ljudskog bića.

Multikulturalizam se može gledati kao pogled na ljudski život i jasno je da se svi trebaju prilagoditi kako bismo živjeli bez predrasuda.

Gotovo su sva društva danas multikulturalna te će najvjerojatnije takva i ostati.

⁴⁰ Samovar, Larry A.. 2013. Komunikacija između kultura. Jastrebarsko: Naklada Slap., str.110.

Literatura

Knjige:

1. Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo. 2000. Rječnik stranih riječi. Zagreb. Novi Liber.
2. Blažeković, Tatjana; Furlan, Branka. 1993. Knjižnica osnovne škole. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka.
3. IFLA. 2010. Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice: s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu. / Jurinović, Ana, prevoditeljica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
4. Kovačević, Dinka. 2012. Školski knjižničar. Zagreb : Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, Zavod za informacijske studije.
5. Kovačević, Dinka. 2004. Školska knjižnica - korak dalje. Zagreb : Filozofski fakultet, Odsjek za informacijske znanosti, Zavod za informacijske studije : Altagama.
6. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. 2004. Školska knjižnica – korak dalje. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti: Altagama.
7. Kučerova, Kvetoslava. 2005. Slovaci u Hrvatskoj. (od početka naseljavanja). Martin : Matica slovenska.
8. Mesić, Milan. 2006. Multikulturalizam. Zagreb: Školska knjiga.
9. Saetre, Tove Pemmer. 2004. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo.
10. Samovar, Larry A.. 2013. Komunikacija između kultura. Jastrebarsko: Naklada Slap.
11. Središnje knjižnice nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj : vodič / uredile Liana Diković i Ljiljana Črnjar. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo.
12. Tatalović, Siniša. 1997. Manjinski narodi i manjine. Zagreb: SKD Prosvjeta.
13. Tatalović, Siniša. 2005. Nacionalne manjine u Hrvatskoj. Split: Stina.
14. Welch, Bridget. 2011. Multiculturalism in School Libraries. University of Central Missouri.
15. Znanjem do znanja : prilog metodici rada školskog knjižničara / Jasmina Lovrinčević... [et al.]. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005.

E-građa:

1. Lazić, Bojan. 2011. Upravljanje zbirkama za nacionalne manjine u školskim knjižnicama : mogući pristupi : diplomski rad. Zadar : Sveučilište u Zadru : Odjel za knjižničarstvo.

Web izvori:

1. Mađari.
http://www.uljppnm.vlada.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=38&Itemid=20 (6.svibnja 2015.)
2. Odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina.
http://www.uljppnm.vlada.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=5 (7. svibnja 2015.)
3. Položaj i prava pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj – normativni okvir.
http://www.uljppnm.vlada.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=54 (7.svibnja 2015.)
4. Stričević, Ivanka. 2009. Knjižnice za djecu u suvremenoj Evropi: interkulturalni pristup u multikulturalnom okruženju. // Knjižnica 53, 1-2(), str. 200. <http://revija-knjiznica.zbds-zveza.si/Izvodi/K0912/Stricevic.pdf> (10. svibnja 2015.)
5. Školske knjižnice u projektnoj nastavi.
http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/3/39/Uloga_%C5%A1kolske_knji%C5%BEnice_u_projektnoj_nastavi.ppt ., (26.5.2014.)
6. Tadić, Katica. Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare.
<http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> (3. lipnja 2015.)
7. Ustav Republike Hrvatske: pročišćeni tekst, 06.07.2010. // Narodne novine 85/2010. http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html (11. svibnja 2015.)
8. Slovaci.
http://www.uljppnm.vlada.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=32&Itemid=28 (6.svibnja 2015.)
9. Standard za školske knjižnice. <http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/272719.html> (3.lipnja 2015.)
10. Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, 19.12.2002. // Narodne novine 155/2002. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_12_155_2532.htm (11. svibnja 2015.)
11. Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina.
<http://www.zakon.hr/z/318/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-na-jeziku-i-pismu-nacionalnih-manjina> (7. svibnja 2015.)

Članci u časopisima:

2. Bosz-Kovacs, E. 2004[i.e. 2006. „Knjižnične usluge za nacionalne manjine u Mađarskoj“ = „Magyarorszagi nemzetisegek konyvtari ellatasa“. Knjižničarstvo 8 (1): str. 149-161.
3. Galić, Sanja. 2012. „Suvremeno školsko knjižničarstvo“. Život i škola 60 (28): str. 215.
4. Kelmendi, Barbaqe. 1997. „Knjižnice nacionalnih manjina u republici Hrvatskoj“. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 40 (4/3): str. 31-60.
5. Stričević, Ivanka. 2009. „Knjižnice za djecu u suvremenoj Evropi: interkulturalni pristup u multikulturalnom okruženju“. Knjižnica 53, (1-2): str. 200.
6. Zovko, Mira. 2009 „Školska knjižnica u novom tisućljeću“. Senjski zbornik 36: str.45.

Prilozi

Multikulturalizam u školskim knjižnicama

Poštovani,

anketni upitnik provodi studentica diplomskog studija Odjela za kulturologiju, smjer knjižničarstvo. Pitanja se odnose na multikulturalizam u školskim knjižnicama. Molim Vas da odvojite nekoliko minuta za ispunjavanje ovog anketnog upitnika čiji će se rezultati koristiti isključivo u obrazovne svrhe.

I.

1. **Spol:**
 - a) Ž
 - b) M
2. **Zvanje:** _____
3. **Radite u:**
 - a) osnovnoj školi
 - b) srednjoj školi
4. **Godine rada u školskoj knjižnici:** _____
5. **Zaposleni ste na:**
 - a) puno radno vrijeme
 - b) pola radnog vremena
 - c) manje od pola radnog vremena

II.

1. **Kolika je površina knjižnice?** _____
2. **Koliko knjiga posjedujete?** _____
3. **Koliko učenika pohađa OŠ?** _____
4. **Održavaju li se u knjižnici radionice? Ukoliko da, kakve?**

III.

1. **Poznajete li jezik i pismo nacionalne manjine?**
 - a) Da, u potpunosti
 - b) Djelomice
 - c) Ne, uopće

2. **Posjedujete li građu na mađarskom jeziku/slovačkom jeziku? Ukoliko da, kakvu? (časopisi.....)**

3. **Možete li reći koja je građa više zastupljena? (manjinska ili građa na hrvatskom...)**

4. **Kako stručno obrađujete građu? Razlikuje li se obrada manjinske građe od obrade građe na hrvatskom jeziku?**

5. **Jesu li fond na manjinskom jeziku i pismu i fond na hrvatskom jeziku fizički odvojeni?**
 - a) Da
 - b) Ne

6. **Zadovoljava li fond knjižnice brojem potrebe učenika za lektinom u nastavi na manjinskom jeziku?**
 - a) Da, u potpunosti
 - b) Uglavnom zadovoljava
 - c) Uglavnom ne zadovoljava
 - d) Ne zadovoljava uopće

7. **Zadovoljava li fond knjižnice brojem primjeraka stručne literature potrebe učitelja u nastavi na manjinskom jeziku?**
 - a) Da, u potpunosti
 - b) Uglavnom zadovoljava
 - c) Uglavnom ne zadovoljava
 - d) Ne zadovoljava uopće

8. **Na koji način se nabavlja građa na jeziku i pismu nacionalne manjine (moguće je odabrati više odgovora)?**
 - a) Sredstvima škole
 - b) Sredstvima grada, općine i/ili županije

- c) Donacijama veleposlanstva matične države
 - d) Donacijama manjinskih udruga
 - e) Na drugi način:
-

9. Smatrate li da je nabava građe na manjinskom jeziku otežana u odnosu na građu na hrvatskom jeziku? Obrazložite.

10. Koji su vaši prijedlozi za olakšavanje nabave građe?

11. Suradujete li sa Središnjom knjižnicom Mađara u Belom Manastiru/ Središnjom knjižnicom Slovaka u Našicama? Ukoliko da, kako?

12. Jeste li zadovoljni suradnjom s drugim manjinskim udrugama, državnim institucijama, maticom?

- a) Da, u potpunosti;
- b) Djelomično;
- c) Ne, uopće.

13. Smatrate li da je multikulturalizam važna sastavnica vaše škole? Obrazložite.

—

14. Ukoliko u vašoj školi ne bi bilo učenika nacionalne manjine smatrate li da bi se multikulturalizmu pridavalo jednako važnosti? Obrazložite.

Zahvaljujem Vam se na suradnji!

Iva Bošnjaković